

kontingenteja eli osin sattumia. Asia on kontingenti, jos se ei ole sen paremmin välttämätön kuin mahdollonkaan. Se, että luokanopettajien koulutukseen sisällytettiin pro gradu -tutkielma (1979), on Simolan yksi esimerkki kontingensista. Se tarkoittaa myös politiikan pelivaraa. Luokanopettajan gradu ei ollut koulutuspolitiikan suunnittelijoiden esitys, vaan asia nousi esiin vasta eduskuntakäsittelyssä. Läpi meni, ja 2000-luvulla OECD:n arvioitsijat pääsivät ylistämään suomalaisen opettajakoulutuksen tieteellisyyttä Suomen PISA-menetysten takeena. Sahlbergille se on vankan johdon ilmaus.

Simola tietää, miksi muutokset eivät kouluissa hevin onnistu ja haluaa katseen pieniin uudistuksiin. Sahlberg kaipaa isoja visioita. Simolasta olisi tärkeämpää tutkia, miten koulut muuttavat uudistuksia kuin miten uudistukset muuttavat kouluja. Konsensus on siitä, että kenttä päättää, paikallistason virkamiehet ja ennen muuta ison autonomiansa turvin toimivat opettajat. Kouluopetuksen luonnonlaki – joka yleensä unohtuu uudistajilta – tarkoittaa Simolalle koulunpidon yhteiskunnallisia ehtoja. Koulu on edelleen hyvin olennaisesti paikallinen, joukkomuotoinen ja valikointivelvollinen instituutio.

Tämä kammittoi Simolan mielestä muodikkaita uudistuksia, kuten opetuksen yksilöllistämistä ja koulun digitalisointia.

Kummatkin keskustelevat voimallisesti peruskoulun tulevaisuudesta. Simolalla on ”syventymisen koulunsa”, Sahlbergilla ”peruskoulu 2.0” – visio, joka perustuu harkittuihin kasvatuksen teemoihin. Tämän päivän fiksua hallintoa olisi asettaa aito vanhan ajan komitea asiallisine tutkimusresurssineen setvimään kaikki hanke-, arviointi- ja kokeilutieto siivittämään tälle päivälle riittävän hyvä koulu.

Tietäisin ainakin kaksi seriffiä tuohon komiteaan.

Pimeän lobbauksen pyöröovi

JUHANI KIRJONEN

Johannes Koroman kirjoittama Teollisuuden Keskusliiton historia on kokoelma eri lähteistä peräisin olevia puheenvuoroja, haastatteluja sekä dokumenteista poimittuja tiedon palasia. Sen aikajänne ulottuu 1960-luvun lopulta suunnilleen 2000-luvun alkuvuosiin. Kertoja on ikään kuin ulkopuolisena tarkkailijana toteamassa tapahtumien kulkua, joissa hän käyttää puhe- ja tulkintavaltaa viljelemällä kaikkietäviä näkökulmaa. Kirjoittaja on koonnut aineistoja yhteen historiallisten tapahtumien avulla järjestämättä niitä historian tutkimuksen tapaan kuralaisesti. Tuloksena on kymmenen lukuun puristettu jour-

nalistinen tarina, jota kannattelevat valikoidut aikalaismuistelot. Kirja on kovakantinen, hyvin taitettu ja helppolukuinen – rajallisesti avomielenkin. Kunnollista viitekäytäntöä ei ole, sillä monien lausumien ja kannottojen lähde ei ole mitenkään dokumentoitu. Asiahakemisto puuttuu, samoin yhteenveto.

Kirjasta on tehty aikaisemmin kokonaisarvioita, minkä vuoksi keskityn tarkastelemaan lähinnä Koroman lähtökohtia, jotka on esitetty ensimmäisessä ja toisessa luvussa. Kirjan otsikon ”suomalaista hyvinvointia rakentamassa” voisi avauslukujen perusteella kirjoittaa muotoon ”suomalais-

Johannes Koroma
Suomalaista hyvinvointia
rakentamassa
Teollisuuden Keskusliiton
historia
SKS, 2015

ta demokratiaa murentamassa”. Kirjasta ei kuitenkaan ole poliittisen lobbauksen käsikirjaksi. Alkulukujen otsikot ovat: ”Teollisuuden itsepuolustus” ja ”Tuonin säännöstelystä markkinatalouteen.” Laajuudeltaan toinen luku kattaa suunnilleen puolet koko kirjan sisällöstä. Aikajanalla se tarkoittaa suunnilleen samaa jaksoa, jonka kirjoitta-

ja toimi Helsingin Sanomissa ja Uudessa Suomessa ja rullaantui journalistisissa pyöröovissa syöksähtäen lopulta Teollisuuden ja Työnantajien liiton toimitusjohtajaksi vuonna 1993. Muut luvut ovat kevyttä täydennystä kakkosluvulle.

Millaisten lähtökohtien vaaraan Koroma kirjansa rakentaa? Kahden ensimmäisen luvun alkupuolelta saa hyvän kuvan siitä, että teollisuuden johtajien mielestä sota Neuvostoliittoa vastaan ei päättynyt rauhan tekoon vuonna 1945. Kylmä sota jatkui suomalaisten teollisuuskapitalistien salaisena toimintana sen jälkeen. Maksetut sotakorvaukset, kahdenvälisen kaupan kasvu ja presidentti Urho Kekkosen menestyksellinen idän politiikka olivat pakon sanelemina, mutta niiden kylkiäisenä saavutettua valtiollista suvereniteettia pidettiin niin heiveröisenä, että teollisuus pelkäsi kommunismin nousua.

Teollisuuden johtajien mielestä poliitikoista ei kapitalismin puolustajiksi ollut. Kun ”kapitalismin puolustustaistelua” ei voitu käydä avoimesti sodan voittajaa vastaan, ryhdyttiin salaiseen tiedotussotaan omia epäluotettavaksi luokiteltuja kansalaisia vastaan. Tämä taktiikkahan oli lainattu varsinaisen sodan ajalta armeijan sisäisen vastavakoi- lun muodossa. Sodan jälkeisestä salaisesta toiminnasta saa parhaan kuvan tutustumalla Jarkko Vesikansan väitöskirjansa pohjalta kirjoittamaan yleisesitykseen.¹ Koroma toistaa alkuluvuissa pääpiirteet Vesikansan tutkimustuloksista ja kiittää tätä esipuheessa.

Vuonna 1971 TKL:n ”Talou-

¹ Vesikansa, Jarkko: *Salainen sisällissota*. Helsinki: Otava, 2004.

dellisen tiedotustoimiston” tehtäväksi määriteltiin suunnitella ja toteuttaa laaja vasemmis- ton vastainen operaatio, koska poliittisen oikeiston kykyihin parlamentaarisessa järjestelmäs- sä ei luotettu. Merkille panta- vaa on, että teollisuuden rahoit- taman operaation kohteina oli- vat koululaitos, Yleisradio sekä yliopistot.² Yksi työnantajapiiri- en tuolloin toistamista hokemis- ta oli, että ”yhteiskuntajärjes- tys oli vakavasti uhattuna”. Poliittisella ajokahdilla pyrittiin oi- keistolaistamaan mielipideilmas- toa. Sen ensimmäisiä tavoitteita oli koululaitoksen ”puhdistami- nen” vaikuttamalla opiskelijajär- jestöihin, opettajiin sekä ope- tussuunnitelmiin. Näitä toimia seurasi ärhäkäs tiedepoliittinen painostus.

Koroma jättää syystä tai toises- ta kertomatta yksityiskohtia niis- tä toimista, joita TKL kumppa- neineen kohdisti yliopistotutki- musta ja erityisesti tiettyjä tut- kijoita vastaan. Näihin toimiin viitataan vain lyhyesti kummas- sakin alkuluvussa. Esimerkiksi sivulla 49 mainitaan, että ”uu- si opetusministeri Ulf Sundqvist yllätti päättämällä rajoittaa yli- opistotutkimuksen ja yritysten tutkimusyhteistyötä” ja et- tä ”yhteistyö katkesi jokseenkin kokonaan pitkäksi aikaa.” Tekstistä ei käy ilmi, mistä lähteis- tä väite on peräisin. Aikalaisto- distajana tiedän tarkalleen, että nimenomaan työnantajajärjestö- jen suunnalta tuli tiukkoja vies- tejä yrityksille olla antamatta lup- paa yliopistojen tutkijoille tehdä mitään tutkimuksia yrityksissä.

Kirjassa kuvataan, miten

² Leskinen, Jari: *Tulevaisuuden tur- vaksi. Sotavahinkosäätiö Korkea- koulu- ja tiedepoliittisen tutkimus- säätiön (KTTS) rahoittajaksi*. Jyväskylä: Sotavahinkosäätiö, 2004.

työnantajien ja teollisuuden lii- tot sotkeutuivat tiedepoliitiik- kaan. Ne alkoivat rahoittaa laa- jaa tiedotushyökkäystä pystyttä- mässä Korkeakoulu- ja tiedepo- liittisen tutkimussäätiön eli ns. Kanslerisäätiön nimissä, jonka keulakuviksi oli saatu tunnettu- ja akateemisia henkilöitä (kans- lerit Klaus Waris, Pentti Renvall ja Vieno Johannes Sukselainen). Säätiö alkoi aktiivisesti painos- taa Suomen Akatemiaa ottamalla erityiskohteekseen muutamat sen tukemat yhteiskuntatieteelli- set tutkimushankkeet. Merkittä- vimmit näistä olivat TANDEM (Tasa-arvon ja demokratian tut- kimus) ja METELI (Metalliteol- lisuuden henkilöstöjen työolot, terveydentila ja liikuntakäyttäy- tyminen).

Koroma kertoo yksityiskoh- taisesti, ketkä johtohenkilöt oli- vat operaatioiden takana, mutta ei itse operaatioista. Varsinaisis- ta organisaattoreista mainitaan mm. silloisen Suomen työnan- tajiiton tiedotuspäälliköt Han- nu Rautkallio (sittemmin Kek- koseen liittyvien salaliittoteori- oiden kehittäjä), Pertti Salolai- nen (sittemmin kokoomuksen kansanedustaja, puheenjohta- ja ja suurlähettiläs) ja Osmo A. Wiio (sittemmin teollisuuden rahoittama lahjoitusprofessori). Likaisen työn tekijät, median ammattilaiset kuten Ari Valjak- ka, Seppo Sisättö ja Manu Paa- janen, jäivät vaille mainintaa. Heidän käsialaansa olivat eri me- dioissa tehdyt hyökkäykset Suo- men Akatemiaa ja sen rahoitta- mia tutkijoita vastaan. Suoraan henkilöihin suunnatussa kirjoit- telussa välikäsinä toimivat aktii- visesti muutamat skandaalileh- det sekä Helsingin Sanomat ja sen toimittajat. Totean tämän sen vuoksi, että juuri 1970-lu- vun alkuvuosina hyökkäysten

ollessa kiivaimmillaan Johannes Koroma oli Helsingin Sanomien taloustoimituksen päässä.³ Teollisuuden Keskusliiton käyttämä termi ”tiedotus” oli tosiasiasa peiteilmaisu mustamaalaukselle, joka on sukua nykyilmiolle trolaus. Tällaisessa ”hyvinvoinnin edunvalvonnassa” koulutus- ja tiedepolitiikka oli taitavasti vallittu pieni nyanssi, jolla oli kuitenkin merkittävä julkisuusarvo.

Tässä ja muissa työnantajajärjestöjen junailmissa operaatioissa neljäkymmentä vuotta sitten oli kysymys paitsi presidentti Kekkonen kaatamisesta, myös ja ennen kaikkea poliittisesta vaikuttamisesta SDP:n ja keskustan suuntaan. Kirjassa kerrotaan runsaasta pimeän rahan käytöstä, joka alkoi Teiniliiton nujertamisesta ja presidentti Kekkonen vastaisesta kähminnästä sekä sekaantumisesta muutenkin yleispolitiikkaan ETA-, EU- ja EMU-prosessien aikana. Kun vanha punamulta-akseli saatiin murtumaan, keskustapuolue alkoi lisääntyvässä määrin myötäillä kokoomuksen ja teollisuuden intressejä. Kampanjaan liitetyt kommunismifobiset uhkailut vaikuttivat hajaannutta-

vasti kummassakin puolueessa, erityisesti SDP:ssä, jossa vanhaan oli erimielisyyksiä puolueen linjasta. Teollisuuden rahoittama urkinta- ja tiedotusprojektia mustine listoineen voi hyvällä syyllä kutsua uudesti syntyneen aseveliverkoston pimeäksi lobbaukseksi.

Kirjan toinen ja erityisen laaja luku jatkuu kuvaamalla välillä hyvinkin mielenkiintoisella tavalla sellaisia politiikan teon vaiheita, joissa vilahtelevat lukemattomat poliitikot. Tarina alkaa idänkaupan, öljykriisin ja devalvaatioiden uhkakuvista. Vapautuneemmin kuvataan yrityksiä kaataa Urho Kekkonen ja pystyttää Ahti Karjalainen uudeksi presidentiksi samalla kun ajoittain surkutellaan suhteita kokoomuspuolueeseen. Itsekritiikkiäkin mukaan mahtuu, kun kirjoittaja puhuu sisäisen lobbauksen heikoista tuloksista suhteessa uuden teknologian käyttöönottoon, kansainväistymisen lisäämiseen, verotusjärjestelmän kehittämiseen ja energiapolitiikan nykyaikaistamiseen. Luku päättyy hieman sekavaan kuvaukseen ns. vakaan markan politiikasta ja 1990-luvun alun la-

masta. Sen syntymisen varsinaisia syisiä ja seppiä on parasta etsiä muualta kuin tästä kirjasta

Kirjan kymmenestä luvusta yhdenkään luvun yhteydessä ei kerrota, miten TKL:n vuosikymmeniä kestänyt lobbaus edisti tai ehkäisi hyvinvointia tässä maassa. Eikä sellaista arviointia löydy kirjan lopustakaan. Itse asiassa kansalaisten hyvinvointiin ei oteta kantaa tekstissä muutenkaan. Miten näin voisi ollakaan, koska hyvinvoinnilla tarkoitetaan tässä kirjassa teollisuudelle ja pankeille turvattu ja edellytyksiä tehdä voittoa. Tänä päivänä voi sanoa, että järjestön edunvalvonnan tulokset tavallisten ihmisten hyvinvoinnin kannalta näyttävät laihoilta. Teollisuuden Keskusliiton historia antaa ymmärtää, että järjestön edunvalvontapolitiikan kohteina ellei peräti vihollisina olivat aina jotkin sen ulkopuoliset tahot. Milloin vastustajat löydettiin kouluista ja yliopistoista, milloin Hakaniemestä tai eduskunnasta, joskus taas Suomen Pankista (henkilöhakemistossa on yli 500 nimeä, niistä naisia 14). Järjestön miehinen historia on toimitusjohtajansa näköinen.

³ Ks. Kirjonen, Juhani: *Ulos rautahäkistä: METELIN historia*. Jyväskylä: Liikes, 2010.